

НОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

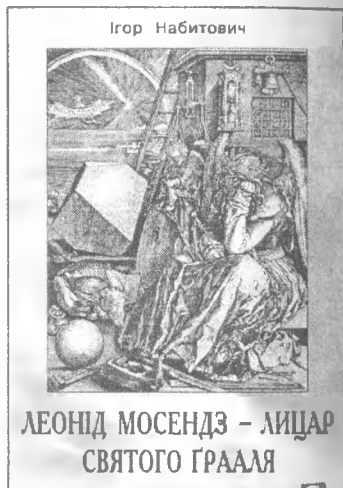
Набитович Ігор. Леонід Мосендз — лицар святого Грааля. Творчість письменника в контексті європейської літератури. — Дрогобич: Відродження, 2001. — 222 с.

Серед імен, що повертаються з таким запізненням в нашу літературу, одне з найменш досліджених ім'я Леоніда Мосендза. Хоч загалом у 20-30 роки воно було добре відоме за межами України, з'являлося на сторінках різноманітних видань, а друковані твори принесли йому вагу і славу.

Зацікавленість Ігоря Набитовича — магістра та доктора філософії (наукові ступені отримав у Німеччині (1997), кандидата філологічних наук (1999) — творчістю Леоніда Мосендза зовсім не випадкова. Мабуть, дослідника творчості цього письменника приваблює в ньому поєднання наукового і художнього таланту, бо й сам Ігор Набитович має освіту фізика та лірика-філолога.

Монографія Ігоря Набитовича досить повно охоплює життєвий шлях Леоніда Мосендза, розкриває світоглядні позиції письменника й у двох розділах особливості його поезії та прози.

Перший розділ книги присвячений життєвій долі Леоніда Мосендза. І. Набитович вперше зібрав і опублікував ті відомості про письменника, що досі були недоступні ні широкому загалу читачів, задля яких, по-суті, й живе митець, ні зацікавленому колу літературознавців, для яких такі дані становлять значний науковий інтерес. Це окремі біографічні дані, взяті з листів самого Мосендза, де письменник не лише розповідає про своє походження з українсько-польсько-литовського роду, про батьків, братів, сестру, але й про обставини, що формували свідомість та душу. Не менший інтерес

викликають спогади очевидців, інформація про життя письменника тих, хто добре знав або цікавився його особистістю: Б. Кравціва, Г. Гордієнка, М. Мухина, Є. Маланюка, В. Іваниса, Л. Биковського, М. Ломацького, У. Самчука...

І. Набитович ретельно простежує усі зміни в житті Леоніда Мосендза, але не сухо-раціонально, а виважено-емоційно. Автор книги — не передавач інформативного потоку, а поціновувач усього вагомого, цікавого і болючого, перенесеного і пізнаного письменником. Леонід Мосендз — талановитий хімік, автор значних наукових досліджень, відкриттів. Це наклало відбиток на його поезію, прозу. Послідовно розкриваючи зв'язок життєвої і творчої долі письменника, Ігор Набитович не обминає факт несприйняття творів письменника окремими поетами і науковцями. Об'єктивність і виваженість думки автора монографії дають можливість наблизитися і зрозуміти письменника таким, яким він був.

Варто схвально оцінити величезну роботу І. Набитовича по відшукуванню як матеріалів, що стосуються життя Мосендза, так і його творів. Бібліотеки і архіви України, Польщі, Німеччини, Англії розкрили перед дослідником свої сховища. Завдяки І. Набитовичу маємо змогу ознайомитися з такою непересічною особистістю, як Леонід Мосендз. У зв'язку з цим склалася парадоксальна ситуація. Твори Л. Мосендза друкувалися в українських журналах 30-х років, у 40-і — в закордонних виданнях. За роки незалежності України окремо не виходили. Отож український читач практично не має можливості ознайомитися з творчим доробком письменника. Книга ж І. Набитовича про життя і творчість Л. Мосендза вийшла раніше, аніж опублікована сама творчість письменника. І це має смисл, бо вселяє впевненість, що, врешті, зможемо співвіднести творчість Мосендза і монографію про неї.

Розділ книги І. Набитовича "Основні координати художнього світу письменника" визначає ціннісні орієнтації творчості, своєрідності стилю, літературно-художніх особливостей поезії та прози Л. Мосендза, а також естетичні погляди письменника та його місце в європейській літературі.

Автор монографії спирається на оцінку таланту Л. Мосендза І. Качуровським, Є. Маланюком, Л. Нигрицьким, Є. Пеленським, Б. Бойчуком, Б. Рубчаком, іншими дослідниками. Та при цьому він

аж ніяк не повторює їх, а створює свою концепцію своєрідності стилю Л. Мосендза, вважаючи, що “в його творчості наявні елементи обох стилістичних течій: неокласицизму й неоромантизму” (с. 61). Неокласицизм й неоромантизм не знаходяться в стані антагонізму, а творять синтез. В поезії Л. Мосендза, на думку І. Набитовича, яскравіше виражені елементи неокласицизму, а в прозі — неоромантизму.

В цьому ж розділі визначено місце Л. Мосендза серед митців празької літературної школи, а точніше — групи вісниківців, яка виділилася з неї. “Вісникова квадрига”, яку виділяє з групи Ю. Клен, включає Є. Маланюка, Л. Мосендза, О. Телігу, О. Ольжича та й самого Ю. Клена. Вони розкрили своє розуміння національно-державної ідеї, виявили в творчості історіософський підхід до вирішення проблеми суспільного розвитку України. Таким чином, як слушно вважає І. Набитович, спільне у вісниківців, за всієї відмінності їхньої творчості, полягає у світогляді та ідеологічних засадах.

Глибокими і всеохоплюючими є розділи, присвячені розгляду поезії і прози Леоніда Мосендза.

Оцінюючи поетичний доробок письменника, І. Набитович розкриває особливості тем, ідей, мотивів, сюжетів, образів, до яких звернувся поет, помітивши тісний зв'язок їх з європейською історією та культурою. Саме в такому плані аналізуються вірші збірки “Зодіак”, поеми “Вічний корабель”, “Канітферштан”, “Волинський рік”.

Поезії Л. Мосендза багаті тематично: це і тема боротьби за Українську державу, прославлення вояків, що полягли за незалежність (“Баляда про побратима”), минуле та сучасне — у вірші “Коли ми ранками рушали з сіл”, мотиви еміграції (“Берладницька сестіна”, “Ізгоєм прозивають люди...”). Особливо наголошує автор монографії на своєрідному підході Л. Мосендза до вирішення християнсько-релігійної теми. Цікавими є паралелі, проведені І. Набитовичем між поезією Л. Мосендза та творами Т. Шевченка, П. Тичини, Ю. Клена, Богдана-Ігоря Антонича, Віри Вовк, Івана Драча.

Аналіз поезій та поем Л. Мосендза зроблено досконало і всебічно. І. Набитович зважає на теми та ідейний зміст, визначає струнку систему образів, особливості змалювання ліричного героя, окреслює багатство образотворчих засобів. Перед нами постає справді

своєрідний поет, який не збайдужів на чужині, в глибоких філософських віршах творив всеосяжний образ України, через історичні, біблійні, міфологічні теми, мотиви висловив своє бачення світу.

Зацікавлює читача монографія й підрозділ про літературну містифікацію, до якої вдалися Леонід Мосендз та Юрій Клен, “породивши” неіснуючого поета Порфирія Горотака та книжку під його іменем “Дияболічні параболи”. Збірка мала великий успіх і більшістю сприймалася за справжню, а не містифіковану. Вигадана ж біографія неіснуючого Порфирія Горотака була досить фантастичною. У літературній містифікації Леонід Мосендз показав себе прекрасним знавцем поетичних жанрових різновидів, а згодом і особливостей китайської поезії.

Вагома частина монографії Ігоря Набитовича віддана аналізу прози Л. Мосендза. Автором книги виділена найголовніша прикмета прози — національне самовираження письменника. Саме під таким кутом зору аналізуються новелістика, автобіографічна повість “Засів”, історичний роман “Останній пророк”, есеї, публіцистика Л. Мосендза.

У новелістиці та й у прозі загалом Л. Мосендз виявляє себе гарним знавцем психології людини, досліджує події громадянської війни в Україні як драматичні колізії через їх психологічний вияв. Саме цю рису помітив і розгорнув на прикладі аналізу багатьох новел І. Набитович. Цікавими видаються спостереження й аналіз психологічних мотивацій розвитку дії і розв’язки у новелах. Не обминає І. Набитович і такої складної проблеми, як жанрова своєрідність новели й оповідання, композиційно-стильові особливості новелістики Л. Мосендза.

Проблема національної самоідентифікації — центральна в автобіографічній повісті “Засів”. Саме під таким кутом зору аналізує її І. Набитович. Своєрідним продовженням такого аналізу є розгляд роману “Останній пророк” — вершини творчості Л. Мосендза; І. Набитович має свою думку про роман: це твір не лише про національний рух українського народу. “Тема твору значно ширша: вона охоплює цілу низку проблем, пов’язаних із шуканням свого місця між іншими народами, визначенням своєї історичної місії” (с. 178).

Добре засвоївши теми, сюжети, мотиви Святого Письма, Л. Мосендз продовжив традиції української літератури та євро-

пейської прози. Розкривши джерела написання роману, І. Набитович вбачає в “Останньому пророці” твір поліфонічний, де в єдиний міцний сплав поєднані і проблеми, і долі героїв, і доля народу. Цілком справедливо відносить автор монографії роман до творів високого європейського зразку, вважаючи його часткою світової літератури.

Закінчуючи рецензію на монографію “Леонід Мосендз — лицар святого Граала”, не можна не сказати схвальних слів про передмову Михайла Шалати до книги І. Набитовича.

Вбачаємо її цінність насамперед у тому, що Михайло Шалата не лише фіксує нашу увагу на достоїнствах книги, до якої робить вводи. Він значно поглиблює окремі проблеми книги, досить докладно характеризуючи ті обставини, за яких творили поети праської школи, ті літературні напрями розвитку, які виборювалися в нелегких умовах еміграції наших письменників. Передмова М. Шалати цікава і багата власними спостереженнями та оцінками розвитку літератури.

Монографія Ігоря Набитовича — глибоке дослідження, що свідчить про захоплення її автора творчістю Л. Мосендза, уміння тверезо і розумно оцінити постать письменника, ввівши її в коло європейської літератури. Новизна книги — безперечна. Вважаємо, що Ігор Набитович цією монографією зробив великий внесок в українське літературознавство.

Ніна Пашковська